

79.
Apoc. 6.

H. 15.

Angeli timet.

80.

Thren. 2.
Hugo.
Cupides Angelis tristans.

De extremo iudicio loquens D. Ioan. in sua Apoc. cap. 6. n. 14. *Celum recessit sicut liber inuolutus.* Et iterum cap. 20. n. 11. *Vidi thraum regnum candidum, & sedentem super eum, à cuius conveku fugit celum.* Sunt multi, ut R.P. Ioan. de la Haye, qui per cælos, spiritus cælestes Angelicos interpretentur, qui magno timore concutientur ob considerationem tantæ severitatis diuinæ iustitiae, quanta manifestè aduersus impios ostenditur, ideo ad hoc explicandum per magnam exagerationem, quanto pauore cæli columnæ contremiscant, ac si non valeant subsistere coram iudice sine tremore, dicitur celum recedere, cum alijs verissimum sit, quod sancti Angeli cum Christo adstabunt, & ab eius latere nullo modo recedent.

Vel timent Angelos, quis sunt custodes nostri, & cum rei iudicantur, corum custodes, ac protectors paudent, & timent. Luxit antemurale, & murus pariter dissipatus est. Thern. 2. num. 8. Hugo per murum intelligit cœtum Prælatorum, seu hominum; per murale verò euostiam Angelorum. Cum enim cœtus hominum dissipatur diuina ira luxit, seu luctam ostendit custodia Angelorum quod metaphorice dicitur de spiritibus beatis, cum semper sint in summo gaudio.

Matt. 24. num. 30. Tunc apparebit signum filij hominis in cælo: & tunc plangent omnes tribus terra: & videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa, & maiestate. *Et mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna: & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cælorum, usque ad terminos eorum.*

VER SION E S.

Syriacus n. 30. Tunc apparebit signum filij hominis in cælis, & tunc plangent omnes generationes terra & conspicient filium hominis venientem super nubes cælorum cum virtute, & gloria multa.

D. Cyprian. exhort. Et lamentabuntur omnes tribus terra, &c. In nubibus cæli cum virtute magna, & claritate.

Vatabl. Pagn. Cum potentia, & gloria multa.

Grecus. Cum magna fortitudine, & gloria.

Arias. Cum efficacia.

Syriacus n. 31. Et mittet Angelos suos cum classici clangore magno: & congregabunt electos eius à quatuor

ventis, ab extremo cælorum usque ad extremum eorum.

Pagninus.
Vatablus.

Cum tubæ voce magna, Cum tubæ sonitu magno, & congregabunt electos eius à quatuor ventis, ab extremis cælorum, usque ad extrema eorumdem.

ALTER TEXTVS.

Marc. 13. n. 26. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa, & gloria. Et tunc mittet Angelos suos, & congregabit electos suos à quatuor ventis, à summo terræ, usque ad summum cæli.

Luc. 21. n. 27. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate.

EXPOSITIO IV.

VNC. Obscuratis Sole, Luna, ac stellis, parebit, seu vt habet Syriacus, apparebit signum filii hominis, id nempe, quo filius hominis maximè hominibus fuit significatus, notus & celebris in toto mundo, crux eius extitit, qua nostram redemtionem promeruit. Quamvis esset filius Dei à meritis in sancta cruce operatus, voluit in toto mundo haberi notus, & celebris: *Tunc.* Iterum hanc particulam repeatit Euangelista; ac proinde. *Tunc,* visa totius orbis perturbatione, ac cruce fulgente in cælo: *Plangent omnes tribus terra.* Omnes nempe nationes vniuersi, præcipue impij, quorum erit maior pars, lamentabuntur, quia vt inquit Chrysostomus, Euthymius, D. Thomas, ex tot signis visis intelligent mundum finiri, ac ex signo crucis cognoscere Christum Iesum aduentare ad iudicandum, ac proinde lamentabuntur, quia in eum non crediderunt, vel quia non virerunt propter eius fides, ac doctrina Euangelica exegerat, & alludit hic Christus Dominus ad locum Zachariae 12. num. 11. *In illa die magnus erit planctus in Ierusalem,* &c. D. Chrysostomus, homil. 77. *Tunc,* aut, plangent se omnes tribus terra: visa enim cruce, considerabunt, quod mortuo eo nihil profecerunt, & quod crucifixerunt eum, quem adorari oportebat. D. Hieronymus. *Recte autem dicit tribus terra: hi enim plangent, qui municipatum non habent in cælis, sed scripti sunt in terra.*

Videbunt filium hominis, Christum Dominum venientem, ad iudicium scilicet, in nubibus cæli. Aërei; & dicitur in nubibus, ponitur pluralis pro singulari, & ad magis explicandâ Christi maiestatem, & alludit ad testamentum vetus, nam Deus passus apparebat Moysi, & Prophetis in nube.

Exod. 19.

Exod. 19. num. 9. Ezech. 1. n. 4. Daniel. 7. n. 13. Ecce in nubibus cæli, quasi filius hominis veniebat. Dicitur in textu: *Cum virtute multa, & maiestate.* Seu, vt alij legunt, *cum magna potentia, seu fortitudine, & gloria.* D. Lucas scribit: *Cum potestate magna.* Sic enim primus Christi aduentus fuit in humilitate, ac infirmitate nostra carnis, quo meruit, vt hic secundus aduentus sit cum potentia multa, maiestate, ac gloria. Gloria enim corporis Iesu maxima erit, eiusmodi qua nulla queat esse maior propter diuinæ naturæ cum humana coniunctionem.

Exod. 19.
Ezech. 1.
Dan. 7.

Lucas.

83.

Math. 13.
Carthus.

Chrysost.

Hugo.
Non dantur
electi, nisi ad
crucis figurā.

Marcus.

QVÆSTIO XII.

Quando, & quomodo, quantâ luce crux apparebit in iudicio finali?

84.

Signum
Christi eius
crux.

Chrysost.

Hilar.

85.

Anselm.
Anton.
Abulens.
Iansen.

Exod. 19.

SIGNVM filij hominis in iudicio futurum, magno consensu docent Patres, & expositores in prefenti D. Chrysostomus, D. Hilarius, D. Hieronymus, Beda, Euthymius, Theophylactus, Albertus Magnus, D. Augustinus, ferm. 130. de tempore D. Leo epist. 97. ad Leonem August. Et alij communiter. Et hoc canit Ecclesia. *Hoc signum erit in cælo cum Dominus ad iudicandum veneri:* Et vt ait D. Cyrtillus, Catech. 15. *Signum verum, & proprium Christi est crux.* Per crucem enim Christus est notus, & honoratus in toto mundo, vt dixi in expositione.

Primo dubitatur. An ipsamet crux lignea sit in cælo conspicienda, an illius effigies, ex splendido formata aëte. D. Anselmus in elucidario. D. Anton. 4. part. tit. 24. cap. 11. §. 5. Abulens, Iansen. & alij ex aëre efformata apparitum Sylveira in Euang. Tom. IV.

Cap. L. Finale Iudicium.

877

existimant. E contra verò ipsamet crucem ligneam diuina redintegranda potentia, & in die iudicij, in cælo ostendendam omnibus hominibus docent N. Doctissimus Vvaldens. tom. 3. de Sacramentali tit. 20. c. 158. D. Ephrem lib. de vera pœnit. c. 4. D. Chrysost. homil. de cruce, & Latrone, ait: *Crucem solam non reliquit in terra, sed secum eam lenauit ad celum, & ideo cum ipse veniet, cum ipsa secundam gloriosam suam presentiam faciet.* Et hæc sententia mihi magis placet, quia quod ipsamet crux apparet, ad gloriam Christi pertinet, qui per eam nos redemit; & multum conducit ad consolationem sanctorum, vt ipsamet crucem videant, per quam Christo crucifixo in vita per veram pœnitentiam, & mortificacionem se conformare studuerunt.

Secundum. Dubitatur de tempore, quo crux apparet. Abulens. cap. 24. Matth. q. 171. & 172. Clemens Papa lib. 7. confit. c. 3. & alij existimant crucem apparitum in aëre paulo post mortem Antichristi, multis diebus ante aduentum iudicis. E contra verò D. Chrysost. D. August. D. Cyrtillus, Ierosolymitan. & alij Patres citati in exordio quæstionis, & communiter Recentiores Iansen. Barradas, Cornel. cum Suar. tom. 2. ad 3. part. disp. 17. sect. 21. affirmant hoc crucis vexillum ab Angelis ante conspectum Iudicis Christi deferendum, tanquam trophyum victoriae, ac insigne regale excellentissimæ eius potestatis, & imperij. Ex quo infero quod finito vniuersali iudicio, ipsamet crux lignea sit reponenda inter choros Angelorum.

Tandem; hoc crucis signum in ipso vniuersali iudicio apparet in singulis electorum fratribus. Iuxta illud Apocalyp. 7. n. 3. *Signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum.* Ezech. 9. n. 4. *Signa tamen, (id est signum crucis) super frontes virorum gementium, & dolentium.*

Tertiò. An verò reliqua passionis instrumenta, vt columna, flagella, corona spinea, clavi, lancea, spongia, sint apparitura in die iudicij? Affirmant D. Th. opusc. 2. c. 244. Viger. c. 21. §. 2. vers. 6. Salmeiron, & alij ob rationes dictas, & dicendas quæst. seq. de cruce, & hoc probabile est, tamen non est certum; neque habet fundamentum in scriptura, neque in Patribus.

Quarto. Quanta gloria, ac fulgore. Crux apparetibit mira ac mirabilis sanè. D. Chrysostomus, homil. in crucem, & Latronem tom. 6. eleganter sic ait: *Vides quanta sit excellentia huius signi, quanta claritas, quantum fulgor?* Sol obtenebratur, Luna non splendet, aëstra cadunt, illud vero solum appetit, vt intelligas, illud Luna splendidius, & Sole fulgentius esse. D. Laurent. Iustinian. in ligno vita. cap. 4. Considera, ait, quanta sit virtus crucis; in die namque iudicij Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, vt discas quantum crucis Luna lucidior, & Sole splendidior sit, apparebit tunc crux. Quid præstantius dici potest de crucis signo? Vbi Sol, Luna, stellæ, se homini subtrahunt; vbi virtutes cælorum mobiliter prætendunt, sola crux vt vera lux fulgens appetit, vt te illuminet, tibi ducat ut præstet.

Ait Regius Vates. Psalm. 4. n. 7. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Septuaginta iuxta radicem hebraicam legunt signum, seu vexillum super nos lumen vultus tui; sed quodnam est hoc vexillum quod in nobis est lumen, & lux diuini resplendoris, crux nerpe; ipsa enim est signata in frontibus electorum, vt dixi in

86.
Abulens.
Clem.

87.

88.
De aliis pas-
sionis instru-
mentis.89.
Chrysost.
Crux fulge-
bit super om-
nia mundi
lumina.

Laurent.

90.
Psal. 4.
Septuag.Crux nos il-
luminat.

Hesychius.

92.
Abulens.
Richardus.Exod. 13.
Crux nos il-
luminat, ac
ducit.

Nazianz.

in hac quæstione, ipsa que est vexillum filii Dei, que nos illuminat, à nobisque omnes tenebras depellit. Hesychius in Cantic. Lumen autem Christi, ait, crux est, quod orbem illuminavit, quo nos in frontibus signavit.

Egredio populo Israëli de Ægypto prouidit Deus vnam, & eandem columnam iuxta Abulens. Richardus, Victorinus, & alios, que die instar nubis obumbrabat ab æstu Solis, nocturno tempore sic fulgebat, ut clarissimam noctem efficeret. Nunquam defuit columna nubis per diem, nec columnam ignis per noctem coram populo. Exod. 13. num. 22. Sic & suo populo Christiano Deus largitus est alteram columnam, crucem nempe, quæ nos ab æstu tentationum defenderet, ac inter huius mundi tenebras nos illuminaret, duceret, ac dirigeret in salutem. D. Gregor. Nazianz. Gens de extrema hominis vilitate. Ego, ait, relictis omnibus crucem unam habeo, que tamquam clarissima columna vita mea prelueat. Vide suprà cap. 6. n. 12. 13. 14. c. 16. n. 95. 96. 97. c. 42. n. 105. 106.

QVÆSTIO XIII.

Quare Crux apparebit in iudicio
uniuersali?

93.
Chryost.
Theophyl.
Euthym.

RESPONDENT. Primò D. Chrysostomus homil. 77. in Matth. Theophylactus, Euthym. Qui ait. Apparebit crux ut exterrat precipue Iudeos, deinde gentiles, qui Christo improperabant crucem: & vt sciant, quod hic ipse, tanquam Deus descendit. Veniet crux coruscans super omnia mundi luminata per ipsum, per quam impij improperabant Christo, eique tanquam ignominiam obiciebant, confundantur, ac ignominia afficiantur, videntes eius gloriam, & exaltationem. Sit ait D. Chrysostom. homil. de Cruce, & Latrone. Cum cruce Christus veniet, vt hi, qui eum cruciferunt, sue sentiant dementia cæcitatem.

94.
August.

Tertiò. D. Augustin. serm. 101. de tempore. Dedit hoc lignum, ait, fructum in tempore suo, dedit fructum interim Domini resurrectione, dabit, & cum apparuerit de celis ille, qui visus est super terram, cum precedente ipso crucis signo iam fulgido venerit de supernis, tunc resurgent corpora sepulchorum, tunc exultabunt sancti in gloria, tunc in ipsis cubilibus latabuntur, qui nunc de sui regis, ac Domini cruce non confunduntur, sed potius gloriantur. Apparebit Crux, ut omnibus fiat manifestum, ex qua origine, ac arbore omnium gloria, ac exaltationes pullularunt, ac emanarunt.

95.
D.Thom.
Potesias iu-
dicaria per
crucem com-
parata.

Tertiò. D. Thomas in Commentari. Matth. Crux apparebit, ait, ut significetur iudicariam potestatem per crucem comparata. Quartò, ut innocentiat Christum pro omnium salute fuisse crucifixum, ac proinde ingratis esse, & inexcusabiles, qui tantam eius charitatem, ac misericordiam neglexerunt. Vnde D. Chrysostomus in Imperfecto sic introducit Christum loquentem homil. 49. Ego, ait, propter vos alligatus, & delitus, & casus, & crucifixus sum, ubi est tantarum mearum iniuriarum fructus.

96.
Hugo.

Quintò. Eleganter Hugo ex D. Chrysostom. Tunc apparebit, ait, signum filii hominis, id est crux in aere, crux apparebit sole luculentior existens: & non est necessitas accusationis, cum viderint crucem.

& vt ipsa beneficentia magis eum accusaret, ac argueret, quam quæcumque alia vox humana, cum mortem illi pararet, à quatantis donis fuerat sublimatus. Rupertus lib. 8. de Victoria Verbi. Veniat inquit, Rex, & Amman ad coniuinium, quod paraui eis: Feram immanem, vrsum ferocem, ut tradatur ad supplicium, allicit ad edulium.

Rupert.

97.
Euseb.Crux dat
sententiam
contra im-
pios.

100.

Matth. 26.

101.

Augst.

98.
Exod. 32.

Gauder.

Zeno.

102.
Psalm. 79.
Origen.

Nihil honoris
ac gloria da-
tur à mundo,
quod cumu-
latissemè non
præstetur à
Deo.

QVÆSTIO XIV.

Quare Christus veniens ad iudicium dici-
tur Filius hominis?

PRIMÒ. Inquiero cur Christus veniens ad iudicium, non dicitur filius Dei, sed filius hominis, sicut & ipse Dominus dixit. Pontifici. Videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, venientem in nubibus celi. Matth. 26. num. 64. De hac appellatione multa variis in locis dixi.

In præsenti tamen dicitur filius hominis. Primo vt denotetur, quod vt filius hominis per sua opera illam iudicariam potestatem promeruisset. Secundò cum esset in infinitate, ac humilitate nostra natura inter homines, dicebatur filius hominis; idemque nomen retinet, cum appareret in gloria, ac maiestate. Tertiò. Delicta sunt contra Christum Dominum propter verus Deus est, cum tamen venit in iudicio ad illa punienda, venit tanquam homo, filiusque hominis dicitur; & contra vero principes seculi; contra eos tanquam homines perpatravit crimina, tamen ad illa castiganda, ac vindicanda, sic procedunt, tanquam si essent Dei superiores omni humana conditione, ita alios arguant, ac persequeantur, & veluti annihilare intendunt. Sic Job: dixit amicis suis, qui falso eum in multis peccatis accusabant, in multisque calumniabantur. Quare persequimini me sicut Deus. Job 19. num. 22. Quartò. Ut ait D. Augustin. tract. 19. in Ioan. Forma illa erit index, que stetit sub indice, illa iudicabit, quia iudicata est. Aequum est, ut qui iudicatus est, iudicium exerceat. Vide tom. 3. cap. 2. quæst. 6. num. 42.

QVÆSTIO XV.

Quare Christus Dominus venit ad iudi-
cium non sedens super Cherubim, vt
olim, sed super nubem?

PRÆSENS quæstio inquirit quare Christus Dominus dicitur veniens in nubibus. Nam olim dicebatur sedere super Cherubim. Qui sedes super Cherubim. Psalm. 79. num. 2. & 98. n. 1. Ad quæst. Primò. Respondet Origenes homil. 30. Siquidem ne terram calcaret filius Dei in Hierosolymis, diligenter eum statuerunt vestimenta sua in via, ne asellum, qui portabat eum, terram calcaret; quid mirum si Pater, & Deus omnium, nubes sternat cælestes, sub corpore filij descendentiis ad opus consummationis. Cum Christus Dominus ingredieretur ciuitatem Ierusalem. Plurima turba statuerunt veſtimas sua in via. Matth. 21. n. 8. Pro honoris causa, ac pro glorioſo triumpho vestimentis suis sternebant homines viam, per quam transiit erat Dominus. Veniens igitur ad iudicium, venit

in nubibus, nubes enim lucidae Deo sunt pro vestimentis. Iuxta illud Psalm. 103. n. 2. Amillus Psal. 103. lumine sicut vestimento. Strauerunt ergo turbæ vestimenta sua Iesu procedenti; Non mirum, quod eidem in offensione gloriae Pater sternat lucidissimas nubes, ut vestimenta. Nihil enim datur à mundo, quod Deus abundantissime suis in gloria non exhibeat.

Secundò. Origenes citato loco. Si beati homines, ait, in nubibus rapientur in aërem, quid mirum est in nubibus filium Dei venire, cum virtute, & gloria multa. Ait Apostolus Paulus 1. ad Thessal. c. 4. n. 16. Deinde nos qui vivimus, qui residuū sumus, simul rapiemur cum illis obuiam Christo in aëra. Iusti degentes in terra rapientur in nubibus obuiam Christo, non mirum ergo, quod Dominus veniens vt pastor segregare oves suas, videns illas rapi in nubibus, simul & ipse apparet in nubibus, excellentissimi enim pastoris, ac prefusis est ouium suatum statum tenere, & non refugere.

Tertiò. Non super Cherubim, sed super nubes venit Christus; nubes componuntur, ac gererantur ex vaporibus terræ, in nubibus ergo ad iudicium procedit Christus Dominus, vt denotetur, quod severitas, ac rigor illius iudicij ex terra, ex nostrorum nempe peccatorum exhalationibus originatur, & pronenit. Pluit Dominus super Sodomam, & Gomorrham sulphur, & ignem. Gen. 19. num. 22. idest cecidit tunc admodum pluvia densissimum sulphur ignitum. Ut suprà hoc cap. notau. Cur non dicitur. Cecidit ignis Domini, vt super holocaustum. 3. Reg. 18. n. 38. sed pluit ignem; merito ille ignis cadens de cælo dicitur pluvia, vt significaretur, quod sicut pluvia ex terra exhalationibus nascitur, ita illa rigida pena sulphurea, ac ignita ex peccatorum vaporibus exicitata, ac proueniens erat. Iterum redeat Innocent. III. supra datus. Non missæ dicitur, ait, sed pluſſe quatenus ipso verbo magnitudinem, & abundantiam pene denotaret.

Threnor. 3. num. 13. ait Ieremias. Misit in rebus meis filias Pharetra. Ratus, & extraordinarius modus loquendi, quis vñquam sagittis affignauit matrem, per filias pharetræ intelligit Prophetæ supplicia in populum immisso ob illius peccata, vt interpretantur Origenes, Paschal. Glossa, & alij; denotatur ergo, quod sicut ille, qui pharetram facit, exhibet matrem sagittis: sic & qui peccatum committit, præbet caulam, & originem omni supplicio in se immisso.

Matth. 25. Cum autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes Angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis sue.

Num. 32. Et congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut Pastor segregat oves ab hoedis.

Num. 33. Et statuet oves quidem à dextris suis, hoedos autem à sinistris.

V E R S I O N E S.
Syriac. n. 31. Cum venerit filius hominis

Ecclesiastes 4 super

103.
Origen.1 Thessal. 4.
Bonæ pasto-
suarū ouium,
non refugie-
statum.Rigor iudicij
ex nostris
peccatis.

Genes. 19.

106.
Threnor. 3.
Origenes.
Paschal.